

## סוגיית רבי חנינא סגן הכהנים (פסחים יד-טו)

### חלקי המשנה:

- א. עדות רבי חנינא סגן הכהנים:  
מימיהם של כהנים לא נמנעו מלשרוף את הבשר שנטמא בוולד הטומאה עם הבשר שנטמא באב הטומאה, אף על פי שמוסיפין טומאה על טומאתו.
- ב. עדות רבי עקיבא:  
מימיהם של כהנים לא נמנעו מלהדליק את השמן שנפסל בטבול יום בנר שנטמא בטמא מת, אף על פי שמוסיפין טומאה על טומאתו.
- ג. דברי רבי מאיר לגבי חמץ:  
מדבריהם למדנו ששורפין תרומה טהורה עם הטמאה בפסח.
- ד. דברי רבי יוסי החולק על רבי מאיר, ומביא את דברי רבי אליעזר ורבי יהושע לראיה:  
אמר רבי יוסי: אינה היא המדה.  
ומודים רבי אליעזר ורבי יהושע ששורפין זו לעצמה וזו לעצמה,  
על מה נחלקו - על התלויה ועל הטמאה,  
שרבי אליעזר אומר: תשרף זו לעצמה וזו לעצמה, ורבי יהושע אומר: שתיהן כאחת.

### דברי רבי חנינא סגן הכהנים:

היו שורפין בשר שנטמא בוולד הטומאה (שני) עם בשר שנטמא באב הטומאה (ראשון), אף על פי שמוסיפין טומאה. **מקשה הגמרא:** הרי לא מוסיף טומאה!!  
**ומתרצת:** הבשר נטמא בוולד וולד הטומאה (שלישי).  
ואם כן, רבי חנינא סגן הכהנים אומר שמותר לשרוף **שלישי** יחד עם **ראשון**, אף על פי שה**שלישי** הופך להיות **שני**.  
**ומוסיפה הגמרא** שזה מדאורייתא, לדעת הסוברים אוכל מטמא אוכל מדאורייתא (לפחות בקודשים).  
אבל לרבינא, הסובר שאין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא, הוספת הטומאה היא מדרבנן.

### דברי רבי עקיבא:

היו מדליקין שמן שנפסל בטבול יום (שלישי) בנר שנטמא במת (ראשון), אף על פי שמוסיפין טומאה. כאן הוספת הטומאה ברורה.

**מקשה הגמרא:** לדעת רבינא הסובר שאוכל מטמא אוכל רק מדרבנן, אכן הוסיף רבי עקיבא על דברי רבי חנינא, בכך שמתוך דבריו עולה שמותר להוסיף טומאה דאורייתא, ולא רק טומאה דרבנן (תוס');  
אולם לדעת הסוברים שאוכל מטמא אוכל מדאורייתא, מה הוסיף רבי עקיבא?  
**ומתרצת** שמדובר בנר מתכת, המקבל **בטומאת מת** את טומאת מטמא, ולכן הנר הוא אב הטומאה, והופך את השמן להיות ראשון.

הגמרא מוכיחה זאת מלשון המשנה: "נר שנטמא **בטמא מת**" - משמע שמדובר דווקא בטמא מת ולא באב טומאה אחר, כגון שרץ, וישנו הבדל ביניהם רק בנר מתכת.

**למסקנה:** לדברי רבי עקיבא מותר לשרוף **שלישי** יחד עם **אב הטומאה**, אף על פי שה**שלישי** הופך להיות **ראשון**.

### "מדבריהם למדנו" - מדבריהם של מי?

#### מדברי רבי חנינא סגן הכהנים ורבי עקיבא

רבי חנינא אומר שמותר לשרוף **שלישי** יחד עם **ראשון**, אף על פי שה**שלישי** הופך ל**שני**, ומעמידה הגמרא את עדותו כאשר הבשר השלישי נטמא על ידי משקין.

ולדעת **רבי מאיר** משקין מטמאין רק **מדרבנן**, ואם כן הבשר טמא רק מדרבנן, ומדאורייתא טהור, ואף על פי כן מתיר רבי חנינא לשרפו יחד עם **ראשון**, אף על פי שנטמא, מפני שהבשר **השלישי** ממילא אסור מדרבנן ועומד לשריפה.

הוא הדין בתרומת חמץ טהורה, שמותר לשרפה יחד עם הטמאה בשעה שישית, מפני שממילא היא אסורה באכילה מדרבנן.

לעומתו, **רבי יוסי** חולק ואומר שמשקין מטמאין **מדאורייתא**, ולכן הבשר **השלישי** טמא מדאורייתא, ורק משום כך התיר רבי חנינא סגן הכהנים לשרפו יחד עם **הראשון**. מה שאין כן בתרומת חמץ טהורה.

ואפילו רבי יהושע שמיקל, מתיר לשרוף תלויה עם הטמאה, אבל לא טהורה עם הטמאה.

#### מדברי רבי אליעזר ורבי יהושע

רבי יהושע מתיר לטמא בידים תרומה שהולכת ממילא להיטמא ולהישרף, כדי למנוע הפסד.

מכאן לומד **רבי מאיר** שמותר לטמא גם תרומת חמץ בשעה שישית, כי היא עומדת להישרף, כדי לחסוך בעצים.

**רבי יוסי** חולק ואומר שרבי יהושע התיר רק במקום הפסד מרובה (כמו בהפסד היין שבגת), ולא במקום הפסד מועט (כמו הפסד העצים), ואין להתיר לשרוף את הטהורה עם הטמאה.

וכך ממשיך רבי יוסי במשנה: "ומודים רבי אליעזר ורבי יהושע ששורפין זו לעצמה וזו לעצמה..."

[על זה **מקשה הגמרא** מן התוספתא, שרבי יוסי משיב לרבי מאיר מדברי רבי חנינא סגן הכהנים ורבי עקיבא, ואם כן נראה ש"מדבריהם" מתייחס לדברי רבי חנינא סגן הכהנים ורבי עקיבא;  
**ומתרצת הגמרא** שרבי יוסי חשב שזו כוונת רבי מאיר, וענה לו רבי מאיר ש"מדבריהם" הכוונה לדברי רבי אליעזר ורבי יהושע, וענה לו רבי יוסי כהמשך המשנה, שמודים רבי אליעזר ורבי יהושע ששורפין זו לעצמה וזו לעצמה...]

## הלכות טומאה – מלוקטות מלשון רש"י בסוגייתינו / ערך חיים ברנר

**טמא מת** - אב הטומאה הוא, **ומטמא כלים**, דכתיב (במדבר יט) וכל אשר יגע בו הטמא יטמא והנפש הנוגעת תטמא עד הערב בפרשת פרה גבי טומאת מת, אלמא: **טמא מת מטמא אדם**, ועשאו הכתוב אב הטומאה כשרץ ונבילה **שמטמאין אדם**, ולא כנוגע בהן **שאינ מטמא אלא אוכלין ומשקין**, כדכתיב בשרצים (ויקרא יא) כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים יטמא וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא אלמא: לא מקבל טומאה מן הכלי שקיבל טומאה מן השרץ אלא אוכל ומשקה בלבד, **ולא אדם וכלים**, ואנן קיימא לן **דאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה**, ומה לי אב הטומאה דמת מה לי אב הטומאה דשרץ,

אב הטומאה

ראשון לטומאה

כל סדר טומאה דאב עושה ראשון, ראשון שני - בחולין ותו לא, ושני שלישי בתרומה, ושלישי רביעי בקודש - כולה מדאורייתא הוא

סדר טומאה

**בחלל חרב** - הקיש חרב לחלל, **מתכת שנגע במת** - הרי הוא **אבי אבות הטומאה כמת עצמו**, **ושנגע בטמא מת** - הרי הוא **אב הטומאה כמוהו**, גזירת הכתוב הוא במתכת אצל טומאת מת, ולא אצל שאר טומאות.

כלי מתכות

**טבול יום** פוסל לתרומה מן התורה, וגזירת הכתוב היא

שני לטומאה

מדאורייתא אין אוכלין ומשקין מטמאין כלי, שאין אוכל נעשה אב הטומאה, דאורייתא - לא מטמא אלא: אוכל - משקה, ומשקה - אוכל, דאין אוכל מטמא אוכל לעולם! אבל תרומה וקדשים עושה כיוצא בה - טומאות דרבנן ניהו

אוכלין ומשקין

ושמן שלישי של תרומה **אינו טמא** לטמא אחרים, **אלא פסול** - דאין שלישי עושה רביעי בתרומה אבל **השלישי עושה רביעי בקודש**,

שלישי ורביעי לטומאה

### משקין

גזור רבנן על המשקין שאפילו נגעו משקין בשני יעשו ראשונים. ומשום דמשקין עלולים לקבל טומאה, ומה היא עלילתן - שמקבלין טומאה שלא בהכשר, גזור עליהן חומר הרבה, שיהו כהנים נזהרין לשומרן. ורבנן גזור שיהיו משקין מטמאין כלי, משום משקה זב וזבה שהן אב הטומאה, כגון רוקו ומימי רגליו

טומאת משקין מדרבנן

כל שגזרו עליהם תורת שניים לפסול את התרומה - מטמאין משקין אפילו חולין להיות תחלה, חוץ מטבול יום שפוסל לתרומה מן התורה, וגזירת הכתוב היא, ומכל מקום איקלישא טומאה ידידה, ולא גזור ביה לעשות משקין תחלה, דאין דברי תורה צריכין חיזוק!

**שמן קודש** אינו אלא של מנחות, ונאכל הוא ואינו ראוי להדליק נר, ואם נטמא קודש שנתנו במנחה משקדש בכלי - אין לו היתר לכהנים, ונשרף בקודש בבית הדשן כשאר פסולי קדשי קדשים, אבל **שמן תרומה** שנטמא - כהנים מדליקין בו, דכתיב נתתי לך את משמרת תרומותי בשתי תרומות הכתוב מדבר, אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה, ואמר רחמנא: שלך תהא להסיקה תחת תבשילך

הבדל בין שמן קודש לשמן תרומה כשנטמאו

בשר קודש שנטמא, גזור עליהן שיטמאו את הידים, ואף על פי שאין אוכל מטמא אדם - גזור עליהן לטמא מיהת את הידים, ולא לטמא את הגוף, משום חשדי כהונה ועצלי כהונה,

בשר קודש שנטמא

| דרבנן                                                                        | דאורייתא                                                             |                        |
|------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------|------------------------|
|                                                                              | מת, כלי מתכת שנגע במת                                                | <b>אבי אבות הטומאה</b> |
|                                                                              | אדם או כלים שנגעו במת או בכלי מתכת שנגע במת, שרץ, נבילה              | <b>אב הטומאה</b>       |
| משקין שנגעו בכל טומאה חוץ מטבול יום                                          | אדם, כלים, אוכלים או משקים שנגעו באב הטומאה                          | <b>ראשון לטומאה</b>    |
| אוכל שנגע באוכל ראשון, אוכל שנגע במשקה ראשון מדרבנן, כלים שנגעו במשקין טמאים | טבול יום, אוכל שנגע במשקה ראשון לטומאה, משקה שנגע באוכל ראשון לטומאה | <b>שני לטומאה</b>      |
|                                                                              | תרומה או קודש שנגעו בשני לטומאה                                      | <b>שלישי לטומאה</b>    |
|                                                                              | קודש שנגע בשלישי                                                     | <b>רביעי לטומאה</b>    |